

Senaatti-kiinteistöt

Luontoselvitykset 2017

Latokarin satama ja tukikohta, luontoarvio

Sisältö

1	Tausta	1
2	Selvitysalue	1
3	Menetelmät	2
3.1	Lähtötiedot	2
3.2	Maastokartoitukset.....	2
4	Selvityksen tulokset	3
4.1	Luonnonympäristön yleispiirteet ja lähimmät luontokohteet.....	3
4.2	Kasvillisuus ja eläimistö maastokäynnin perusteella	4
5	Johtopäätökset	5
6	Lähteet	6

Kannen kuva: Entisen pellon lehtipuustoa selvitysalueen keskiosassa.

Liitteet: Liite 1. Lajihavaintokartta (ei julkinen).

Pöyry Finland Oy

Soile Turkulainen, FM
William Velmala, FM

maastotyöt, raportointi
raportointi

Yhteystiedot:
Pöyry Finland Oy
Juhana Herttuan puistokatu 21,
20100 Turku

e-mail: etunimi.sukunimi@poyry.com

1 Tausta

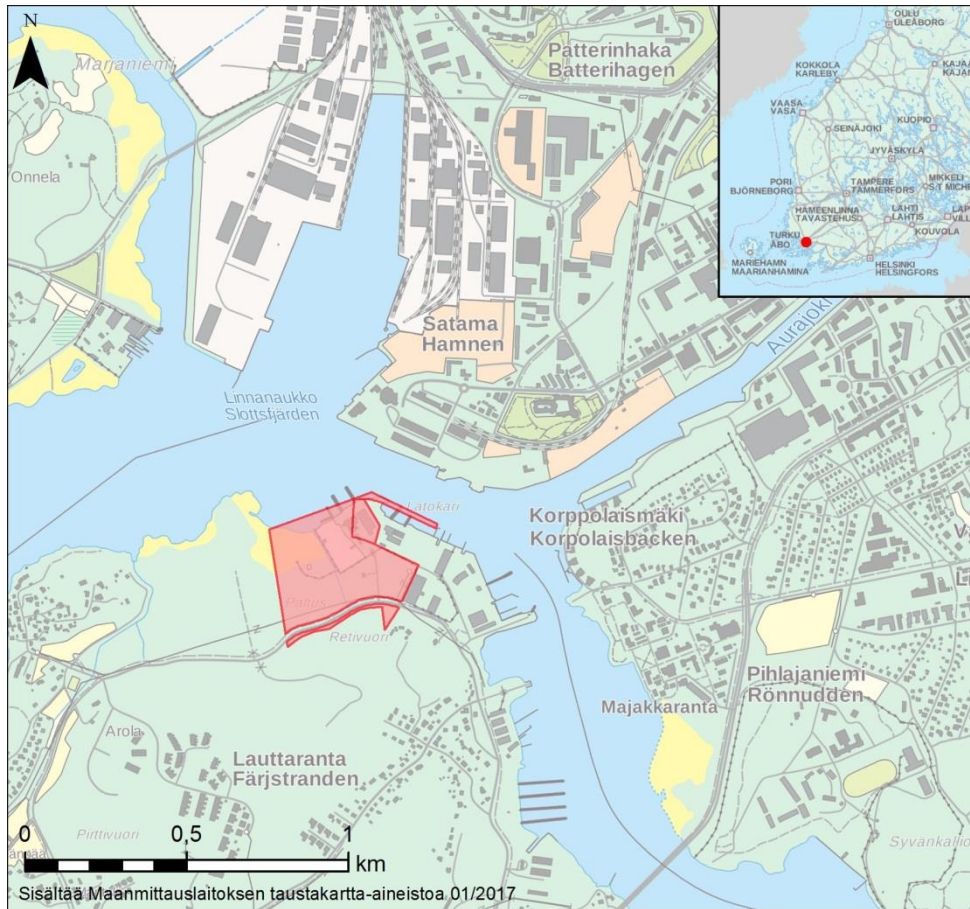
Senaatti-kiinteistöjen on valtion kiinteistöjen haltijana tunnettava kiinteistönsä mukaan lukien niiden suojeluarvot. Luontoarvot ovat keskeisiä tekijöitä, joiden mukaan valtio luokittelee kiinteistöstrategiassa kiinteistöomaisuutensa strategiseksi ja ei-strategiseksi. Luontoselvityksiä ja niiden pohjalta tehtäviä arviointeja varten tehdään neljää keskeistä käyttöä varten: kiinteistöjen ja niiden lähialueiden hoito ja ylläpito, kaavoitus- ja kiinteistökehitysprojektit, uudisrakennus- ja laajat korjausrakennushankkeet ja kiinteistöjen myynnit.

Senaatti-kiinteistöt on luonut systemaattisen toimintamallin luontoarvioille ja luontoselvityksille. Kyseessä on kiinteistöalan ensimmäinen toimintamalli, jossa biodiversiteetin säilyttäminen, suojelu ja edistäminen on rinnastettu rakennussuojeluun. Senaatti-kiinteistöjen luontoselvityksissä noudatetaan Suomen ympäristökeskuksen julkaisemaa Ympäristöopas 109 ohjeistuksen periaatteita vuodelta 2003 (Söderman). Ohjeistusta on vuoden 2003 jälkeen täsmennetty ja ajanmukaistettu, koska lainsäädäntö ja asetukset päivittyvät jatkuvasti. Senaatti-kiinteistöjen luontoselvityksissä noudatetaan aina ajantasaista ohjeistusta. Senaatti-kiinteistöt teettää kiinteistöilleen luontoarvioita ja kolmen tasoisia luontoselvityksiä: suppea, perustasoinen ja kohdennettu.

Tämä selvitys on luontoarvio, joka tehdään kohteelle ennen varsinaisen luontoselvityksen tekemistä. Luontoarviossa perehdytään käytettävissä olevien tietokantojen kautta kohteen mahdollisiin luontoarvoihin. Kohteeseen tehdään tutustumiskäynti, jonka tarkoituksena on luoda yleiskäsitys kohteen luontotyypeistä ja kohteessa mahdollisesti esiintyvistä silmälläpidettävistä tai uhanalaista eliölajeista ja erityisesti arvioida varsinaisen luontoselvityksen tekemisen tarve.

2 Selvitysalue

Tämän luontoarvion kohteena on Turun kaupungin alueella Hirvensalon saaren pohjoisosassa Lauttarannan kaupunginosassa sijaitseva Latokarin sataman ja tukikohdan alue (Kuva 2-1). Selvitysalue on maapinta-alaltaan noin 11 ha. Pääosa siitä sijaitsee Pikisaarentien pohjoispuolella rajoittuen meren rantaan. Selvitysalueeseen kuuluu myös kapea kaistale Pikisaarentien eteläpuolella.

Kuva 2-1. Selvitysalueen sijainti.

3 Menetelmät

3.1 Lähtötiedot

Selvityksen lähtötietoina käytettiin Suomen ympäristökeskuksen karttapalvelun tietoja arvokkaista luontokohteista (SYKE 2017) ja Museoviraston tietoja kulttuuriympäristöistä (2017) sekä alueen peruskarttaa ja ilmakuvia. Lisäksi tarkistettiin uhanalaisten lajien havaintotiedot (Varsinais-Suomen ELY-keskus 2017). Lisäksi oli käytettävissä Hirvensalon osayleiskaavaa varten tehty luontoarvoselvitys (Sito Oy 2008).

3.2 Maastokartoitukset

Selvitysalueelle tehtiin yksi maastokäynti 12.7.2017. Maastokäynnillä kartoitettiin alueen luonnon yleispiirteet ja arvioitiin lisäselvitysten tarvetta. Erytystä huomiota kiinnitettiin seuraaviin luontokohteisiin:

- vesilain 2:11 § suojellut vesiluontotyytit
- metsälain 10 §:n mukaiset metsien monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt
- luonnonsuojelulain 29 §:n suojellut luontotyytit
- uhanalaiset luontotyytit (Raunio ym. 2008)
- uhanalaisten ja huomionarvoisten lajien esiintymät

- luontodirektiivin IV liitteen lajeille soveltuvat kasvupaikat ja elinympäristöt (luonnonsuojeluasetuksen liitteet 4 ja 5, Sierla ym. 2004, Nieminen & Ahola 2017, Rassi ym. 2010, Tiainen ym. 2016 ja Liukko ym. 2016)

Raportissa käytetyt lajinimet ovat yleisesti käytössä olevien määritysoppaiden mukaisia (esim. Hämet-Ahti 1998).

4 Selvityksen tulokset

4.1 Luonnonympäristön yleispiirteet ja lähimmät luontokohteet

Selvitysalue sijaitsee hemiborealisella kasvillisuusvyöhykkeellä Varsinais-Suomen eliömaakunnassa (SYKE 2017). Se rajoittuu pohjoisreunalla Aurajoen suiston edustan merialueeseen Linnanaukkoon. Maaperä on savea ja täyttömaata ja eteläosassa ja eteläpuolella kalliomaata (GTK 2017). Latokarin sataman ja tukikohdan alue on osa Aurajokisuun rakennettua ympäristöä. Kapean salmen toisella puolella noin 150 metrin päässä sijaitsee Turun satama, josta liikennöivät suuret matkustaja-alukset. Hirvensalon saarella Latokarin eteläpuolella on rakentamatonta kallioista metsäaluetta sekä kauempana asuinalueita.

Selvitysalueella lähin Natura 2000 -alue on luoteispuolella noin 600 metrin päässä sijaitseva Ruissalon lehdot (FI0200057, SAC ja SPA, 852 ha) (SYKE 2017) (kuva 2-1). Ruissalon lehtojen Natura-alue kattaa pääosan Ruissalon saaresta sekä pieniä lähisaaria ja luotoja. Ruissalossa sijaitsevat Suomen laajimmat ja arvokkaimmat tammimetsiköt. Pääosa alueesta sisältyy valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan ja on suojeltu luonnonsuojelualueina. Ruissalo kuuluu myös Suomen kansainvälisesti tärkeisiin IBA-lintualueisiin (SYKE 2017).

Hirvensalon saarella sijaitsevat pienet luonnonsuojelualueet Pirttivuoren jalopuumetsikkö ja pähkinäpensaslehto (LTA020362) noin 600 metrin päässä selvitysalueesta etelälounaaseen ja Merenkävijänpuiston jalopuumetsikkö (LTA203425) noin 800 metrin päässä länsilounaaseen (kuva 2-1). Muut Natura-alueet, luonnonsuojelualueet ja valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien kohteet sijaitsevat yli kilometrin päässä. Selvitysalueen eteläosaan ulottuva Retivuoren jyrkänne alusmetsineen mainitaan arvokkaana luontokohteena osayleiskaavan luontoselvityksessä (Sito Oy 2008). Selvityksen mukaan tienvarren tervaleppälehto on edustava.

Selvitysalueen kohdalta ei ole tiedossa havaintoja uhanalaisista lajeista tai luontodirektiivin liitteen IV lajeista (Varsinais-Suomen ELY-keskus 2017). Länsipuolella noin 150 metrin päässä on havaittu luontodirektiivin IV(a) liitteen laji viitasammakko (*Rana arvalis*) vuonna 2000. Pohjoispuoliselta Turun sataman alueelta on havainto silmälläpidettäväksi (NT) arvioidusta (Rassi ym. 2010) kovakuoriaisesta möljäkeijusta (*Nacerdes melanura*) 1990-luvulta. Lisäksi satama-alueella on havaittu keltahierakka (*Rumex maritimus*), mutta sen havaintovuosi ei ole tiedossa. Keltahierakka on erittäin uhanalainen (EN) laji (Rassi ym. 2010), jota tavataan Suomessa vakiintuneena vain muutamalla paikalla ja satunnaisesti mm. satamakaupungeissa. Turun havainto on satunnainen. Muut lajihavainnot lähialueelta ovat vanhoja ja epätarkkoja. Lajihavainnot on esitetty kartalla liitteessä 1 (ei-julkinen).

4.2 Kasvillisuus ja eläimistö maastokäynnin perusteella

Noin kolmasosa selvitysalueen pinta-alasta on aidattua satama- ja tukikohta-aluetta. Sen pohjois- ja itäosan peittävät rakennukset ja asfaltoitu piha (kuva 4-1). Rakennuksiin kuuluu kolme matalaa peltihallia. Rannassa on kolme satamalaituria. Aidatun pihan länsi- ja eteläosa on sorapintaista varastoaluetta, jossa varastoidaan koneita ja sekalaista tavaraa (kuva 4-2). Alueella kasvaa joutomaiden kasvilajistoa kuten lehtipuiden vesoja, saunakukkaa (*Tripleurospermum inodorum*), valkomesikkää (*Melilotus alba*), kannusruohoa (*Linaria vulgaris*), hopeahanhikkia (*Linaria vulgaris*), keltamaitetta (*Lotus corniculatus*), siankärsämöä (*Achillea millefolium*), ketomarunaa (*Artemisia campestris* ssp. *campestris*) ja karvaskallioista (*Erigeron acris*). Linnuista havaittiin västäräkki (*Motacilla alba*) ja haarapääskyjä (*Hirundo rustica*).

Kuvat 4-1 ja 4-2. Sataman ja tukikohdan aidatun alueen asfalttipiha ja rakennuksia sekä sora-kentän varastoalue.

Varastokentän aidan länsipuolella on leveä oja, jonka reunassa kasvaa nuoria hieskoivuja (*Betula pubescens*) ja mäntyjä (*Pinus sylvestris*). Kuivassa reunassa länsipuolella oli vähän keltamataraa (*Galium verum*). Ojan toisella puolella on noin 3 hehtaarin laajuinen ruovikkoalue, jonka pinta-alasta noin puolet on selvitysalueella. Korkea ja tiheä ruovikko kasvaa lähes pelkästään järviruokoa (*Phragmites australis*). Ruovikossa havaittiin maastokäynnillä ruokokerttuspoikue (*Acrocephalus schoenobaenus*). Ruovikon eteläpuolella on helikopterin laskeutumispaiikka (kuva 4-3).

Kuvat 4-3 ja 4-4. Helikopteritaso ja ruovikkoalue rannassa sekä entisen pellon lehtipuustoa.

Aidatun alueen ja ruovikon eteläpuolella on entistä peltoa, jossa kasvaa nuorta lehtipuustoa ja länsiosassa myös nuoria mäntyjä (kuva 4-4). Alue on merkitty pelloksi vielä 1960-luvun lopun maastokartassa (Maanmittauslaitos 2017). Lehtipuista alueella kasvaa hieskoivua, raitaa (*Salix caprea*), muutamia nuoria haapoja (*Populus tremula*) ja

itäosassa myös harmaaleppiä (*Alnus incana*), nuoria vaahteroita (*Acer platanoides*) ja muutamia tuomia (*Prunus padus*). Kenttäkerros on heinä- ja ruohovaltainen, ja lisäksi alueella kasvaa vadelmaa. Alueella erottuu oja sekä maastokäynnin aikaan kuivia painanteita, joissa saattaa olla keväällä vettä. Etenkin Pikisaarentien lähellä kasvaa järvi-ruokoa ja pajuja (*Salix sp.*) (kuva 4-5). Aidatun alueen eteläpuolella on asuinrakennus ja sen ympärillä nurmikkoa.

Pikisaarentien eteläpuolella kohoaa jyrkkä kivikkoinen kalliorinne, josta selvitysalueeseen kuuluu vain kapea kaistale tien varressa. Rinteen alaosassa kasvaa vanhoja mäntyjä, kookkaita tervaleppiä (*Alnus glutinosa*), vaahteroita ja tuomia (kuva 4-6). Laho-puuna on keloja ja lehtipuupötkelöitä. Aluskasvillisuudessa on mustikkaa (*Vaccinium myrtillus*) ja vähän hiirenporrasta (*Athyrium filix-femina*).

Kuvat 4-5 ja 4-6. Ruovikkoa ja lampareita Pikisaarentien pohjoispuolella ja vanhaa puus-toa rinteessä sen eteläpuolella.

5 Johtopäätökset

Selvitysalue on osin rakennettua ympäristöä ja osin entistä peltoa, johon on kasvanut lehtipuustoa. Varastoalueen sorakentällä kasvaa jonkin verran paahdeympäristöjen kasvilajeja, joilla voi olla arvoa perhosten ja muiden hyönteisten ravintokasveina. Paahdeympäristönä sen arvo ei kuitenkaan todennäköisesti ole kovin suuri, ja vastaavan tyyppisiä joutomaaympäristöjä on seudulla runsaasti.

Entisen pellon ojat ja lampareet ovat mahdollisia lisääntymispaikkoja viitasammakolle, josta on tehty havainto vastaavan tyyppisestä ympäristöstä selvitysalueen länsipuolelta. Viitasammakko saattaa käyttää elinympäristönään myös rannan ruovikkoaluetta, sillä se elää murtovesissäkin. Viitasammakoiden tiedetään liikkuvan noin kilometrin säteellä lisääntymispaikasta, jos alueella on lajille sopivaa maaelinympäristöä (Nieminen & Ahola 2017). Viitasammakkoselvitys tulee tehdä Pikisaarentien varteen ja rannan ruovikkoalueelle. Myös ruovikon arvo linnustolle olisi hyvä selvittää, vaikka laivaliikenteen aiheuttama häiriö voikin heikentää arvoa. Lähialueella Ruissalossa on kuitenkin linnustolle tärkeitä rantakosteikkoja.

Selvitysalueen eteläreunan kapea kallio- ja tervaleppälehtovyöhyke tulee säilyttää luonnontilaisena. Se on osa osayleiskaavan luontoselvityksessä mainittua luontokohdetta Retivuoren jyrkänne alusmetsineen (Sito Oy 2008). Kohde ei ole luonnonsuojelulain (29 §) suojeltuihin luontotyyppisiin kuuluva tervaleppäkorpi, vaan tervaleppiä kasvava lehto ja jää pääosin selvitysalueen ulkopuolelle. Lehdon kasvillisuus ja arvo linnustolle olisi hyvä selvittää, sillä tienvarsipuusto saattaa vaatia hoitotoimenpiteitä.

Selvitysalueella havaituista lajeista keltamatarana on arvioitu vaarantuneeksi (VU) (Rassi ym. 2010). Se kasvaa kuivilla ja aurinkoisilla kasvupaikoilla risteytyen helposti paimenmataran (*Galium album*) kanssa, eikä risteymiä ole aina helppo tunnistaa. Lounais-Suomi on keltamataran esiintymisen painopistealuetta (Luonnontieteellinen keskusmuseo 2017). Sen esiintyminen pienenä kasvustona helikopteritason lähellä ei rajoita maankäyttöä. Linnuista haarapääsky on arvioitu silmälläpidettäväksi (NT) (Tiainen ym. 2016). Haarapääskyjä saattaa pesiä alueen rakennuksissa tai sitten havaitut linnut vain ruokailivat alueella. Rakennukset eivät ole kovin todennäköisiä lepakoiden lisääntymis- tai levähdyspaikkoja, mutta asia on hyvä vielä varmistaa.

Luontoarvion johtopäätös on, että Latokarin sataman ja tukikohdan alueelle tulee tehdä seuraavat lisäselvitykset:

- Viitasammakkoselvitys. Viitasammakko on havaittu lähialueella ja selvitysalueella on viitasammakolle sopivaa elinympäristöä. Viitasammakko on luontodirektiivin IV(a) liitteen laji, ja sen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulailla (49 §) kielletty.
- Lepakkoselvitys. Selvitysalueella on rakennuksia, joiden arvo lepakoille tulee selvittää. Lepakot ovat luontodirektiivin IV(a) liitteen lajeja, ja niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulailla (49 §) kielletty.

Lisäksi seuraavien selvitysten tekoa suositellaan:

- Linnustoselvitys koko alueelle. Eteläosassa selvitys tulee ulottaa selvitysalueetta laajemmalle alueelle.
- Kasvillisuus selvitys eteläosan kallio- ja tervaleppälehtoalueelle. Selvitys tulee ulottaa selvitysalueetta laajemmalle alueelle.

6 Lähteet

Geologian tutkimuskeskus GTK 2017. Maankamara-karttapalvelu. Maaperäkartta 1:20 000/1:50 000 ja kallioperäkartta 1:200 000. <http://gtdata.gtk.fi/Maankamara> (19.9.2017)

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. ja Uotila, P. (toim.) 1998. Retkeilykasvio. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo. Helsinki.

Liukko, U-M., Henttonen, H., Hanski, I.K., Kauhala, K., Kojola, I., Kyheröinen, E-M & Pitkänen, J. 2016. Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Mammal Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 34 p.

Luonnontieteellinen keskusmuseo 2017. Kasviatlas. <http://koivu.luomus.fi/kasviatlas/> (19.9.2017)

Maanmittauslaitos 2017. Vanhat painetut kartat -palvelun peruskartat. <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/> (19.9.2017)

Museovirasto 2017. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx> (19.9.2017)

- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017. Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010. Suomen lajien uhanalaisuus 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). 2008. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristö 8/2008. Osat 1 ja 2.
- Sierla L., Lammi, E., Mannila, J. ja Nironen, M. 2004. Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa. Suomen ympäristö –sarja, nro 742. Ympäristöministeriö, Helsinki 2004. 113 s.
- Sito Oy 2008. Hirvensalon osayleiskaava. Hirvensalon luontoarvojen yhteenveto ja toimenpidesuosituksset.
- Suomen ympäristökeskus SYKE 2017. Ympäristökarttapalvelu Karpalo ja ympäristötietojärjestelmä Hertta. http://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto (19.9.2017)
- Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016. Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.
- Varsinais-Suomen ELY-keskus 2017. Eliölajit-tietojärjestelmän lajihavaintotiedot 18.5.2017.